

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації В'юнник Вікторії Олександрівни
«Самовираження дітей п'ятого року життя
в освітньому середовищі закладів дошкільної освіти»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта**

Актуальність дослідження. Вибір теми дослідження зумовлений нагальною потребою сучасного українського суспільства у формуванні особистостей, здатних до самовираження, які характеризуються свободою вибору, володіють навичками критичного мислення, що є ключовим чинником розвитку свідомості людини. Соціально-політична ситуація та демократичні трансформації в нашій державі провокують необхідність формулювання нових суспільних вимог до освіти, зокрема до дошкільної як фундаментальної ланки соціокультурного становлення особистості. У нормативних документах, зокрема, Законі України «Про дошкільну освіту» (2024), чинному Державному стандарті дошкільної освіти (2021), та у комплексних освітніх програмах («Дитина», «Впевнений старт», «Я у Світі» та ін.), акцентується увага на необхідності розвитку дітей дошкільного віку як свідомих особистостей; підкреслюється важливість створення сприятливих умов для розвитку креативних здібностей і творчого ставлення до життя. Однак у практиці дошкільної освіти продовжують функціонувати дві діаметрально протилежні моделі: особистісно орієнтована та навчально дисциплінарна. Остання, незважаючи на зручність для організації та контролю за освітнім процесом, не відповідає особистісній парадигмі в освіті й обмежує можливості для самовираження дитини. З метою упровадження особистісно орієнтованої моделі суспільство формує дедалі комплексніші вимоги до системи освіти. Для реалізації цих вимог необхідна інтеграція науки, економіки та освіти в єдину систему. Фундаментальним змінам у суспільстві та в педагогічній науці повинні відповідати істотні трансформації в освітній практиці. Початком цих трансформаційних процесів стала імплементація Закону України «Про дошкільну освіту» (2024, Розділ І. Стаття 5), яким задекларовано, що серед засад державної політики та принципів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти є «дитиноцентризм та особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини відповідно до її індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, здібностей, обдарувань та свободи вибору». Чинний Державний стандарт дошкільної освіти України (2021) позиціонує період дошкільного дитинства як фундамент розвитку базових компетентностей і навичок, необхідних особистості упродовж життя: передбачає комплементарний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей і процесів, досягнення релевантної психофізіологічної та психологічної зрілості; забезпечує дитині можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку – перехід до

систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями.

Зокрема, рівень очікуваної компетентності дитини під час вступу до школи визначено в освітньому напрямі «Особистість дитини», де зазначено, що освітній потенціал компетентності реалізується у активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій); виявляється в особистій спрямованості дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень), до формування основ її світогляду і розвиненості свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій). Особистісну компетентність характеризує сформованість самосвідомості: ідентифікація зі своїми Я, позитивна самооцінка, бажання визнання іншими її чеснот, уміння співвідносити «хочу» (мотиви, наміри), «можу» (знання, вміння, навички), «буду» (регуляція поведінки та діяльності), здатність проєктувати себе в темпоральному вимірі (минуле, теперішнє, майбутнє); орієнтування у своїх фундаментальних правах і обов'язках. Формування окреслених якостей відбувається в різних видах діяльності дитини дошкільного віку: ігровій, пізнавальній, фізичній, мовленнєвій, образотворчій. Самовираження дозволяє дитині проявити себе, отримати задоволення від власної діяльності, пережити успіх, дає відчуття свободи та комфорту й сприяє розумінню того, що помилки є природною частиною отримання досвіду. Самовираження є тим модусом, через який людина реалізує себе як особистість у діяльності, комунікації, вирішенні екзистенційних проблем. Зрілою формою є особистісне самовираження, що супроводжується потребою в адекватному та сутнісному експлікуванні свого Я. Особистість починає формувати індивідуальну манеру поведінки, прагне самоактуалізуватися в життєдіяльності, вчинках. Окреслене було об'єктом прицільної уваги низки науковців (І. Бех, І. Волощук, Н. Дятленко, І. Карабаєва, О. Киричук, О. Кононко, О. Кочерга, О. Кульчицька, С. Ладивір, Т. Піроженко, Ю. Савченко, J. Eriksson, Mitchell S. Green та ін.), які пов'язують самовираження із формуванням новоутворень особистості, зокрема системи Я, вже на етапі дошкільного дитинства. Серед дослідників проблеми самовираження – А. Аніщук та І. Оніщук, які особливу увагу звернули на прояви самовираження дітей старшого дошкільного віку у творчій діяльності. Відтак констатуємо, що у наявних наукових розвідках проблема самовираження дітей п'ятого року життя не була об'єктом прицільної уваги, а реалії дошкільної освіти демонструють ригідність практиків щодо трансформації з авторитарного на партнерський стиль у взаємодії з вихованцями: наявна у практиці центрація на вихователів, його персоні та пріоритеті його ініціатив, що інгібує адекватне самовираження дитини.

Модернізація дошкільної освіти в Україні потребує реновації організаційно-педагогічних засад реалізації освітньої взаємодії за всіма освітніми напрямками та упровадження релевантного методичного забезпечення в освітній процес закладів дошкільної освіти. Це можливо за умови доцільного використання діяльнісного, компетентнісного, інтегрованого, середовищного підходів, що об'єктивуються в ігровій та

проектній діяльності дітей дошкільного віку. Означені положення ґрунтовно висвітлені низкою публікацій: філософські концепції розвитку сучасної освіти (В. Андрущенко, С. Клепко, В. Луговий, В. Огнев'юк, П. Саух та ін.); психолого-педагогічні теорії особистості та її розвитку в процесі діяльності (Л. Виготський, Г. Костюк, І. Бех, О. Кононко та ін.); наукові дослідження сутності інновацій у сфері освіти (І. Дичківська, А. Дмитренко, О. Кошка, В. Красовська, В. Хмельницький, Л. Козак та ін.); різнобічні аспекти впровадження освітніх технологій (В. Беспалько, А. Вербицький, Н. Маслова, О. Падалка, С. Сисоєва та ін.); психолого-педагогічні дослідження феномену дошкільного дитинства у контексті визначення засобів впливу, педагогічних умов, освітнього середовища на формування особистості дитини (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, Т. Житнік, І. Карабаєва, О. Кульчицька, І. Кондратець, О. Кононко, О. Кочерга, К. Крутій, С. Ладивір, І. Луценко, М. Машовець, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Т. Пономаренко, В. Рагозіна, О. Рейпольська, О. Саприкіна, О. Семенов, Ю. Савченко, Г. Сухорукова, Л. Шульга та ін.). Проте, окреслені дослідження не виключають можливостей здійснювати наукові розвідки у площині вивчення й апробації педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя, а навпаки, стають базисом для аналізу й трансформації напрацьованого досвіду.

Серед зарубіжних освітніх систем, фундаментальними ідеями яких є самовираження дитини в різних активностях і видах діяльності, ефективним та валідованим є Реджіо Емілія-підхід, популяризований Л. Малагуцці. Він демонструє оптимальні способи взаємодії з дітьми дошкільного віку, ефективне конструювання освітнього процесу та створення розвивального середовища для фасилітації самовираження дітей, але потребує адаптації з урахуванням специфіки української освітньої системи та культурно-ментальних особливостей нації.

Отже, проблема самовираження дітей п'ятого року життя є актуальною та важливою для сучасної освіти. Реджіо Емілія-підхід, як одна з найбільш ефективних та верифікованих зарубіжних освітніх систем, може стати основою для розроблення педагогічних умов, що сприяють проявам самовираження дітей в українському дошкільному освітньому контексті.

Аналітичний огляд джерельної бази дослідження та вивчення практики освітньої взаємодії вихователів з дітьми детермінували наявні суперечності між:

- усвідомленням пріоритетності періоду дошкільного дитинства як стратегічного, вирішального й визначального у становленні особистості та ігноруванням автентичних потреб і запитів дітей п'ятого року життя на самовираження в різних видах діяльності;
- необхідністю модернізації змісту, форм і методів освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку з інтеграцією альтернативного зарубіжного досвіду та актуальними педагогічними умовами в закладах дошкільної освіти України;

- декларованими особистісно орієнтованим, компетентнісним, розвивальним, середовищним підходами до педагогічного супроводу дітей дошкільного віку та фактичним домінуванням регламентованої занятійної системи у закладах дошкільної освіти.

Відтак, актуальність проблеми, її соціальна значущість, відсутність дослідження в аспекті самовираження дітей п'ятого року життя та необхідність подолання ідентифікованих суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи – «Самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі дошкільних закладів».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми наукового дослідження кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку» (державний реєстраційний номер в УкрІНТЕІ: 0121U113725). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 28.10.2021 р.)

Об'єкт дослідження – самовираження дітей п'ятого року життя.

Предмет дослідження – педагогічні умови сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя на засадах Реджіо Емілія-підходу.

Мета дослідження: розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя на засадах Реджіо Емілія-підходу в освітньому середовищі ЗДО.

Необхідність досягнення мети зумовила постановку відповідних завдань:

1. Проаналізувати наукові підходи до проблеми самовираження особистості та дослідити його прояви у дітей п'ятого року життя.
2. Схарактеризувати Реджіо Емілія-підхід та визначити перспективи його упровадження в освітній процес сучасних закладів дошкільної освіти України.
3. Визначити та емпірично дослідити критерії, показники та рівні проявів самовираження дітей п'ятого року життя.
4. Апробувати та підтвердити ефективність педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі ЗДО на засадах Реджіо Емілія-підходу.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували наукові праці з філософії, психології, педагогіки, педагогічної інноватики, дотичні до предмета дослідження: проблема розвитку особистості дитини дошкільного віку у дослідженнях філософів (Аристотель, В. Андрущенко, Л. Аза, Г. Балл, Г. Лейбниць, М. Нуссбаум, Платон, Г. Сковорода, Е. Фромм та ін.); філософські концепції розвитку сучасної освіти (В. Андрущенко, С. Клепко, В. Луговий, В. Огнев'юк, П. Саух, С. Сисоева та ін.); психолого-педагогічні теорії особистості та її розвитку у процесі діяльності (Г. Балл, Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко та ін.); психологічні теорії самовираження як однієї

з базових характеристик особистості (І. Бех, І. Волощук, Н. Дятленко, І. Карабаєва, О. Киричук, О. Кононко, О. Кочерга, О. Кульчицька, С. Ладивір, Т. Піроженко, Ю. Савченко та ін.); педагогічний супровід та дослідження феномену дошкільного дитинства у контексті визначення засобів впливу на формування особистості (А. Аніщук, Л. Артемова, О. Байєр, О. Безсонова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, А. Гончаренко, Н. Голота, Д. Дьюї, К. Крутій, Н. Левінець, І. Луценко, Л. Малагуцці, М. Маповець, М. Монтессорі, І. Оніщук, Ж. Піаже, О. Половіна, Т. Пономаренко, Т. Поніманська, Й.-Г. Песталоцці, О. Рейпольська, С. Русова, Г. Сухорукова, К. Ушинський, Ф. Фребель, Р. Штайнер та ін.); дослідження розвитку процесу самовираження та новоутворень дошкільного дитинства із системою Я (А. Аніщук, Л. Березовська, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Піроженко, Л. Проколієнко та ін.); концепція освітнього середовища закладу дошкільної освіти, сприятливого для проявів самовираження (Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, З. Борисова, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кузьменко, К. Крутій, Н. Кудикіна, С. Ладивір, Л. Малагуцці, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Рейпольська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

Для досягнення мети й розв'язання окреслених завдань використано комплекс різноманітних **методів**:

– *теоретичні*: вивчення, аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та суміжних із нею питань для визначення науково-теоретичного базису дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення наукових здобутків, ідентифікація сучасних підходів до трактування понять «самовираження дітей п'ятого року життя», «Реджіо Емілія-підхід» – для уточнення сутності тезаурусу дослідження, визначення структури, обґрунтування критеріїв, показників проявів самовираження дітей дошкільного віку; аналіз і синтез результатів педагогічного експерименту; моделювання – для експериментальної верифікації ефективності запропонованих педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя на засадах Реджіо Емілія-підходу;

– *емпіричні*: спостереження, бесіда, експертне опитування – для визначення рівнів проявів самовираження дітей п'ятого року життя, стану сформованості його компонентів; педагогічний експеримент – для верифікації ефективності визначених педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя;

– *статистичні*: забезпечили можливість оброблення та верифікування отриманих даних констатувального, формуального та контрольного етапів педагогічного експерименту, на основі яких обґрунтовано ймовірність результатів дослідження та підтверджено їх ефективність (метод «кутового перетворення Фішера»).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше*: виокремлено прояви самовираження дітей п'ятого року життя; системно описано та апробовано педагогічні умови, що сприяють проявам самовираженню дітей п'ятого року життя, як от: забезпечення

відповідного методичного супроводу для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти (проведення семінарів, вебінарів, тренінгів); створення розвивального предметно-ігрового середовища (динамічного, різноманітного, відповідного віковим особливостям дітей); підтримка проявів самовираження дітей під час сучасних форм організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти; описано прояви самовираження у дітей п'ятого року життя, а саме: розуміння себе, вибір діяльності, взаємодія з оточенням; здійснено опис рівнів (активний, потенційний, латентний) критеріїв (емоційно-мотиваційний, діяльнісний, когнітивний), показників проявів самовираження дітей п'ятого року життя; здійснено аналіз Реджіо Емілія-підходу як освітньої системи, спрямованої на прояви самовираження дитини, й на основі вивченого досвіду апробовано педагогічні умови сприяння проявам самовираження у дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі ЗДО України.

– **уточнено:** дефініцію «самовираження» стосовно дітей п'ятого року життя з урахуванням психологічних особливостей дітей цього вікового періоду, яку розглядаємо як «процес реалізації потенціалу дитини, що має переважно індивідуально-особистісний характер і проявляється у самостійних діях під час вибору власної діяльності та способів дій; у готовності набувати власний досвід без страху помилитися; у виявленні ініціативи та самостійності в отриманні власного досвіду під час досліджень і відкриттів; у презентуванні власного досвіду тими мовами, які доступні дитині»; компоненти самовираження дітей п'ятого року життя (взаємодія з оточенням, розуміння себе, вибір діяльності);

– **подальшого розвитку набули:** питання теорії та практики сприяння проявам самовираження у дітей п'ятого року життя у освітньому середовищі закладів дошкільної освіти; науково обґрунтовані уявлення про методологічні підходи, форми освітньої взаємодії вихователів з дітьми, педагогічні методи, засоби сприяння проявам досліджуваної якості; особливості проявів самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі ЗДО.

Практичне значення результатів дослідження полягає в апробації та експериментальній перевірці педагогічних умов, що сприяють проявам самовираження дітей п'ятого року життя в освітній взаємодії з вихователями на засадах Реджіо Емілія-підходу. Розроблено й застосовано парціальну освітню програму «Я-АктивациЯ» як інструмент упровадження педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі ЗДО. Визначено й апробовано методичний інструментарій (тренінги, семінари-практикуми, навчально-методичні матеріали для вихователів) упровадження педагогічних умов сприяння проявам самовираження дітей в освітньому середовищі ЗДО відповідно до принципів Реджіо Емілія-підходу.

Матеріали і результати дисертаційної роботи можуть бути використані у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах університетського навчання та підвищенні рівня професійної компетентності вихователів ЗДО в умовах післядипломної педагогічної освіти. Отримані матеріали можуть стати підґрунтям для

розроблення науково-методичних рекомендацій, навчально-методичних посібників, програм навчальних дисциплін та навчально-методичних комплексів до них.

Положення, висновки й рекомендації, розроблені на основі узагальнення дослідницьких матеріалів, упроваджено в практику роботи закладів дошкільної освіти: ЗДО «Сонечко», м. Горішні Плавні Полтавської області, (довідка про впровадження № 01-10/102 від 22.05.24); ЗДО «Попелюшка» м. Горішні Плавні Полтавської області, (довідка про впровадження № 01-20/107 від 20.05.24); ЗДО «Дюймовочка» м. Горішні Плавні Полтавської області (довідка про впровадження № 01-10/125 від 23.05.24); ЗДО № 7 «Орлятко» м. Біла Церква Київської області (довідка № 01-323 від 21.05.24); ЗДО № 31 «Незабудка» м. Біла Церква Київської області (довідка № 34 від 24.05.24); ЗДО № 20 «Білочка» м. Хмельницький (довідка № 01-35/37 від 06.06.2024); КДНЗ «Ясла-садок „Країна дитинства”» с. Великі Гаї Великогаївської сільської ради Тернопільської області (довідка № 1 від 28.05.2024); КЗ «Вишневий ЗДО «Колобок» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області (довідка № 23 від 28.05.24); КЗ «Чабани ЗДО «Дзвіночок» Київської області (довідка № 28 від 04.06.2024); ПЗДО «Малина» м. Ірпінь Київської області (довідка № 1 від 31.05.2024); ПЗ «Хеппі Нест» м. Вишневе Київської області (довідка №6 від 06.06.2024); ТОВ Броварська гімназія «Мономакс», дошкільний відділ, м. Бровари Київської області (довідка № 170/24 від 07.06.2024); ПЗ «Школа вільних та небайдужих» м. Львів (довідка № 610 від 03.06.2024); ПО «ПЗЗСО«КИЇВСЬКА ГІМНАЗІЯ «ОПЕНДЖ ПЛЮС» дошкільний відділ м. Київ (довідка № 01 від 28.05.2024); ПДНЗ Міжнародний садок «Меридіан» м. Київ (довідка № 01-07/47 від 20.05.2024); Приватний ЗДО «Нест Поділ» м. Київ (довідка № 14 від 25.05.2024); ТОВ «Освітнього центру “Ідея”» м. Ніжин Чернігівської області (довідка № 29 від 28.05.2024); ЗДО № 1 «Горобинонька» м. Вараш Рівненської області (довідка № 02-15/53 від 22.05.2024); ЗДО № 13 «Ялинка» Коростишівської міської ради, м. Коростишів Житомирської області (довідка № 46 від 05.06.2024); ПЗ «Kids school» м. Мукачево Закарпатської області (довідка № 030624 від 03.06.2024); ТОВ «Дошкільний навчальний заклад «ДивоМІСТО» м. Бровари Київської області (довідка № 1 від 07.06.2024); Приватний заклад «Заклад дошкільної освіти комбінованого типу ясла-садок «Талант клуб Тотоша» м. Київ (довідка № 97 від 02.06.2024).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної праці пройшли апробацію на науково-методичних семінарах професорсько-викладацького складу й аспірантів Київського університету імені Бориса Грінченка (2021 – 2024), Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (2024 – 2025). Обговорення результатів дослідження здійснювалося на засіданнях кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка впродовж 2021 – 2024 рр., Київського столичного університету імені Бориса Грінченка 2024 – 2025 рр.

Основні положення, висновки, практичні результати дисертації представлено в доповідях і повідомленнях:

- на науково-методичних та науково-практичних заходах різного рівня: IV Міжнародні педагогічні читання пам'яті професора Т. І. Поніманської (12 листопада, 2021 р., Рівне, Україна); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі» (9-10 червня, 2022 р., Полтава, Україна.); Всеукраїнська онлайн конференція Асоціації дитячих центрів України «Дошкільна освіта майбутнього: погляд сьогодення і планування перспектив в умовах війни» (11 червня, 2022 р., Київ, Україна); Всеукраїнська інтернет-конференція «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах військового стану: теорія, практика, інновації» (16 червня, 2022 р., Київ, Україна); Всеукраїнський круглий стіл «Сучасний заклад дошкільної освіти: лідерство, диджиталізація, майбутній капітал» (2023 р. Київ, Україна); Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція (з міжнародною участю) «Феномен раннього дитинства: витоки, виклики, виміри»; Всеукраїнська конференція «PREschool PRO» (2 грудня, 2023 р., Київ, Україна); Всеукраїнський освітній фестиваль «Вчителі майбутнього» (20-21 червня 2024 р., Львів, Україна); Всеукраїнська конференція «Чи ранній вік?» (15 грудня, 2024 р., Київ, Україна);

- на практичних семінарах та вебінарах для ЗДО України, модерованих здобувачем упродовж 2022-2024 рр.: семінар «Проектна діяльність у ЗДО», ЗДО Middle way (с. Путрівка. Київська обл.) 13 серпня 2022; вебінар «Нуль ідей. Молодша група» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 24 вересня 2022; вебінар «Навчи мене читати» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 28 вересня 2022; вебінар «Нуль ідей. Середня група» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 09 жовтня 2022; семінар «Навчи мене читати» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 18 жовтня 2022; семінар «Сто мов для самовираження або PRO REGGIO» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 20 листопада 2022; вебінар «Лепбук професійного успіху 2022» №6 «Організація освітнього простору у ЗДО: умови для самовираження дитини: професійний кейс педагога: самовираження та саморозгортання ресурсів дитини» 3 грудня 2022; практичний тренінг «Розвивальне середовище у ЗДО» ЗДО Happy nest (с. Вишневе, Київська обл.) 4 грудня 2022; семінар «Сто мов для самовираження або PRO REGGIO» тренінговий центр Супер сад, ЗДО «ТОТОША» м. Чернівці 21 січня 2023; семінар «Розвивальне середовище у ЗДО», ЗДО Middle way (с. Путрівка. Київська обл.) 4 лютого 2023; семінар «Рецепт «смачного заняття», ЗДО Sweet kids. м. Київ 11 лютого 2023; семінар «Сто мов для самовираження або PRO REGGIO» тренінговий центр Супер сад, ЗДО «Global kids» м. Львів 25 лютого 2023; семінар «ТАКІ РІЗНІ ДІТИ» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 21 травня 2023; вебінар «Проектування дня» 16 вересня 2023; вебінар «Архітектура розвивального середовища для формування самовираження» 28 вересня 2023; вебінар «Самовираження дітей у розвивальному середовищі» 4 жовтня 2023; вебінар «Розвиток креативності та розвитку комунікації» 18 жовтня 2023; вебінар «Розвиток критичного мислення та командність» 1 листопада 2023; вебінар «Важливі акценти у підготовці середовища і освітньої взаємодії з дітьми» 15 листопада 2023; Всеукраїнська конференція «PREschool

PRO» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 2 грудня 2023; вебінар «Рецепт «смачного» заняття» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 27 січня 2024; вебінар «PRO REGGIO» тренінговий центр Супер сад, м. Київ, 2 березня 2024; вебінар «Проектна діяльність» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 3 березня 2024; семінар «Тренди і лайфгаки у підготовці до школи», м. Вараш 4 квітня 2024; прямий ефір «Ігрова взаємодія з дітьми дошкільного віку» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 11 квітня 2024; семінар «4 К» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 13 квітня 2024; вебінар «Цікавий день» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 28 квітня 2024; семінар «Тренди і лайфгаки у підготовці до школи», м. Горішні Плавні 2 травня 2024; вебінар «Робота з батьками у ЗДО» тренінговий центр Супер сад, м. Київ. 27-28 липня 2024; вебінар «Секрети легкої адаптації дітей» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 30 липня 2024; виступ на «Всеукраїнському дні дошкілля: виклики, досвід, інновації» з доповіддю «Вибір дитини – основа самовираження: досвід Реджіо Емілія підходу». 8 жовтня 2024; вебінар «Підготовка до школи» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 19-20 жовтня 2024; семінар «Classroom management і діти дошкільного віку: хто? що? як?» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 26 жовтня 2024; семінар «Взаємодія з дітьми раннього віку» тренінговий центр Супер сад, м. Київ 2 листопада 2024; семінар «Навчатися не можна грати, поставте кому...» ГО «Освіторія» та тренінговий центр Супер сад, м. Київ 11 листопада 2024.

Публікації. Зміст і результати дисертаційної роботи висвітлено в 11 публікаціях: а саме: 3 статті (з них усі у співавторстві) опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 8 публікацій (з них 4 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті, опубліковані в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. В'юнник В.О., Половіна, О.А. Самовираження дітей п'ятого року життя: реалізація особистісної парадигми в освіті. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Випуск 2 (43). С. 122-126. DOI:<https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.25>
Вебпосилання на видання: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/43/part_2/25.pdf
2. В'юнник В.О., Половіна, О.А. Архітектура розвивального середовища у реджіо-підході: формуємо самовираження дітей п'ятого року життя. *Інноваційна педагогіка*, 2023. Випуск 1 (56). С. 236-242. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.49> Вебпосилання на видання: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/56/part_1/56-1_2023.pdf
3. Viunyk Viktoriia, Cristian Fabbi. Reggio Emilia Approach in interaction with very young children. *Педагогічна освіта: теорія, практика, психологія, педагогіка*, 2023, № 40 (2). С.26-31. DOI:

**Публікації, у яких додатково висвітлені наукові результати
дисертації**

1. В'юнник В.О. Самовираження дітей п'ятого року життя: діагностичний аспект. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2024. Випуск 3 (51). С. 138-145. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-3-18>
Вебпокликання на видання:
<https://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/4360>
2. В'юнник В. Сто мов для самовираження. *Навчальний посібник*, Київ: Вайте, 2023, 288 с.
3. В'юнник В.О. Половіна О.А. Самовираження і дистанційна взаємодія з дітьми дошкільного віку: виклики воєнного часу *Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю: Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*, 9-10 червня, 2022, Полтава, Україна. Вип. 6, с. 39-43. Вебпокликання на видання:
<http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/21257>
4. В'юнник В.О. Самовираження дитини п'ятого року життя: можливості цифрового простору. *Всеукраїнська інтернет-конференція: Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах військового стану: теорія, практика, інновації*, 16 червня, 2022, Київ, Україна. С. 286 – 291. Вебпокликання на видання: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk.pdf>
5. В'юнник В.О. Освітнє середовище як умова для самовираження дітей п'ятого року життя. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: збірник матеріалів. IV Міжнародні педагогічні читання пам'яті професора Т.І. Поніманської*, 12 листопада, 2021, Рівне, Україна. с. 14-15. Вебпокликання на видання: https://c812ee2e4a.clvaw-cdnwnd.com/5cc82a5fae28d79811e3095d1ffa6be8/200001020-282782827b/Збірник_2021.pdf
6. В'юнник В., Новик Г.. Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 4-5 років. *Посібник для занять з дитиною* (тренажер для розвитку критичного мислення), Харків: Основа, 2021, 56 с.
7. В'юнник В., Новик Г. Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 5-6 років. *Посібник для занять з дитиною* (тренажер для розвитку критичного мислення), Харків: Основа, 2021, 56 с.
8. В'юнник В., Новик Г., Харітоненко Л. Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 6-8 років (1 клас). *Посібник для занять з дитиною* (тренажер для розвитку критичного мислення), Харків: Основа, 2021, 64 с.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані здобувачкою особисто. Використані в дисертації ідеї,

положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні покликання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

У спільно підготовленій з Половіною О.А. статті «Самовираження дітей п'ятого року життя: реалізація особистісної парадигми в освіті» особистий внесок здобувача полягає у висвітленні стану досліджуваної якості в умовах освітнього середовища закладів дошкільної освіти України; здійснено аналітичний огляд відповідних темі психологічних та педагогічних досліджень; проаналізовано нормативні документи на предмет створення умов для самовираження дітей дошкільного віку під час різних видів діяльності у ЗДО; окреслено розбіжності між пропагованими особистісно орієнтованим, компетентнісним, середовищним, діяльнісним та традиційними підходами до освітньої взаємодії вихователя з дітьми; аргументовано важливість сприяння проявам самовираження дітей п'ятого року життя для особистісного становлення; схарактеризовано дефініцію «самовираження дітей дошкільного віку»; здійснено аналіз стану можливостей для реалізації проявів самовираження у фрагментах розпорядку дня в ЗДО; визначені педагогічні умови необхідні для сприяння проявів самовираження дітей п'ятого року життя(що загалом складає 58% тексту публікації).

У публікації «Архітектура розвивального середовища у реджіо-підході: формуємо самовираження дітей п'ятого року життя» у співавторстві з Половіною О.А. здобувачкою на підставі власного досвіду здійснено аналітичний огляд та окреслено особливості впровадження Реджіо Емілія-підходу у структуру дня дітей раннього та дошкільного віку; висвітлені ідеї організації діяльності дітей в Реджіо-закладах упродовж дня; аргументовано використання Реджіо Емілія-підходу задля сприяння проявів самовираження дітей дошкільного віку; акцентовано увагу на змінах у середовищі Реджіо-закладів та можливості реалізації такого досвіду в українських ЗДО(що загалом складає 73% тексту публікації).

У публікації «Reggio Emilia Approach in interaction with very young children» у співавторстві з Крістіаном Фаббі (Cristian Fabbi), здобувачкою було окреслено важливість документування у Реджіо Емілія-підході задля пропозицій активностей дітям раннього та дошкільного віку; проаналізовано основні форми організації освітнього процесу у Реджіо-закладах і закладах дошкільної освіти України та визначено відмінності; деталізовано облаштування групових приміщень та території закладів з Реджіо Емілія-підходом; описано наповнення матеріалами ательє і їх роль у сприянні проявам самовираження дітей (що загалом складає 68% тексту публікації).

У тезах «Самовираження і дистанційна взаємодія з дітьми дошкільного віку: виклики воєнного часу» у співавторстві з Половіною О.А, здобувачкою було окреслено шляхи взаємодії з дітьми дошкільного віку у дистанційному форматі та можливостей сприяння проявам самовираження у дистанційному форматі (що загалом складає 64% тексту публікації).

У посібнику «Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 4-5 років» у співавторстві з Новик Г. здобувачкою було окреслено важливість розвитку критичного мислення у дітей п'ятого року життя;

проаналізовано основні інструменти розвитку критичного мислення; запропоновано авторський розподіл впровадження вправ у повсякденні рутини; розроблено актуальні вправи на різні пори року та теми (що загалом складає 70% тексту публікації).

У посібнику «Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 5-6 років» у співавторстві з Новик Г. здобувачкою було окреслено важливість розвитку критичного мислення у дітей шостого року життя; проаналізовано основні інструменти розвитку критичного мислення; запропоновано авторський розподіл впровадження вправ у повсякденні рутини; розроблено актуальні вправи на різні пори року та теми (що загалом складає 70% тексту публікації).

У посібнику «Думай сам! 10 крутезних способів навчити дитину мислити критично, 6-8 років» у співавторстві з Новик Г. та Харітоненко Л. здобувачкою було окреслено важливість розвитку критичного мислення у дітей сьомого року життя; проаналізовано основні інструменти розвитку критичного мислення; запропоновано авторський розподіл впровадження вправ у повсякденні рутини; розроблено актуальні вправи на різні пори року та теми (що загалом складає 60% тексту публікації).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел (284 найменування, з них 117 – іноземною мовою), 17 додатків на 95 сторінках. У роботі – 28 таблиць, 24 рисунки, 1 формула. Загальний обсяг дисертації становить 366 сторінок, з яких основного тексту – 203 сторінки.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації. На підставі вивчення тексту дисертації й наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки, встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачкою в тексті дисертації свої наукові праці без покликання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності. Зміст дисертації відповідає галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Рішення.

1. Дисертація В'юнник Вікторії Олександрівни «Самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі дошкільних закладів», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає

п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.2.2017 за № 155/30023.

2. Дисертація В'юнник Вікторії Олександрівни та наукові публікації, у яких висвітлено наукові результати дисертації, виконані на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності.

3. В'юнник Вікторія Олександрівна на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертаційну роботу В'юнник Вікторії Олександрівни «Самовираження дітей п'ятого року життя в освітньому середовищі дошкільних закладів» до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження В'юнник В.О. ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Головуюча –

заступник декана Факультету педагогічної освіти
з наукової роботи та міжнародної діяльності
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Світлана ПАЛАМАР

